

16. Жернаков В. В. Свобода труда и запрещение принудительного труда в современном трудовом праве // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2013. – вып. 3 (21) – С. 89-95.

17. Цвайгерт К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: в 2-х т. – Т.2/ Цвайгерт К. Кетц Х. – Пер. с нем. – М.: Международ. отношения, 1998. – 512 с.

УДК 349.4

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Даньшина К. Є.,

здобувач кафедри цивільного та трудового права
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

Анотація: Автор досліджує генезис розвитку наукових поглядів на юридичні гарантії реалізації прав працівників фермерського господарства у сучасних умовах в Україні. У статті обґрунтовується думка, щодо необхідності всебічного нормативно-правового регулювання цієї проблематики з урахуванням загальноприйнятих Європейських та світових правил та стандартів.

Ключові слова: фермерське законодавство, правове регулювання, трудові відносини, працівник, гарантії.

Аннотация: Автор исследует генезис развития научных взглядов на юридические гарантии реализации прав работников фермерского хозяйства в современных условиях в Украине. В статье обосновывается мысль о необходимости всестороннего нормативно-правового регулирования этой проблематики с учетом общепринятых Европейских и мировых правил и стандартов.

Ключевые слова: фермерское законодательство, правовое регулирование, трудовые отношения, работник, гарантии.

Annotation: The author examines the genesis of the development of scientific views on the legal guarantees of the rights of farm workers in modern conditions in Ukraine. The article explains the idea of the need for a comprehensive legal regulation of this issue, taking into account the generally accepted European and international regulations and standards.

Key words: farm legislation, regulation, labor relations, employee guarantees.

Питання юридичних гарантій прав та свобод людини у загальному контексті проблематики його правового положення залишаються одними із самих актуальних, особливо, на сучасному етапі формування в Україні правової державності. Незважаючи на значну розробку цих питань, дотепер ведеться чимало дискусій. Питанням визначення поняття «юридичні гарантії» свої дослідження присвятили такі вчені, як В. С. Венедіктів, О. І. Процевський, В. Г. Ротань, М. В. Скобелкін, М. І. Іншин, К. Ю. Мельник, В. Я. Гоц та інші.

Однак, на сьогодні існують різноманітні погляди на понятійний апарат «юридичні гарантії», однак ці розбіжності визначень, думок і пропозицій не можна вважати хибними, адже розмаїття є міцною основою для системного аналізу проблем гарантування.

Між тим загальна теоретична конструкція юридичних гарантій прав та свобод вимагає визначеності, що завжди сприяє продуктивності наукових досліджень та у більшій мірі відповідає потребам нормотворчої та правозастосовної практики. Тому ми, з урахуванням вимог до обсягу публікації, ставимо за мету дослідити генезу розвитку наукових поглядів на цю проблематику та висловити свою думку, зокрема, щодо сучасного стану юридичних гарантій реалізації прав працівників фермерського господарства в Україні.

Ми акцентуємо увагу на тому факті, що визначенню юридичних гарантій об'єктивно передують загальне визначення гарантій прав і свобод людини і громадянина. Так, сучасна українська правова думка

з питань гарантій прав і свобод людини і громадянина увібрала в себе найкращі теоретичні надбання як радянської, так і світової юридичної науки [1, с. 9]. Поняття гарантій базується на основних принципах, вироблених людством: гуманізму, справедливості, законності, доцільності, рівноправності та ін.

Взагалі, слід особливо зазначити у контексті аналізованого нами питання, що у перекладі з французького, слово «гарантія» означає поруку, умову, забезпечувати що-небудь [2, с. 97]. Гарантія – це порука у будь-чому, забезпечення; засоби, способи і умови, за допомогою яких здійснюється забезпечення наданих прав [3, с. 16]. Таким чином, гарантувати – означає захищати, забезпечувати, зробити реальним. В юридичній літературі зустрічаються неоднозначні тлумачення самого терміну «гарантія». Для розкриття його змісту використовується термін «забезпечення», це не є помилкою, оскільки поняття «гарантія» і «забезпечення» є синонімами.

Крім того, поняття гарантії взаємодіє з такими категоріями, як «соціальний захист», «правовий захист», «умови», «фактори», порівняно з якими воно з часом набуває більш широке, або навпаки, вузьке змістовне значення. Термін «гарантія» застосовується для позначення способів та засобів, за допомогою яких здійснюється забезпечення реалізації тих чи інших умов, передбачених законодавством.

В юридичній літературі зустрічаються неоднозначні тлумачення самого терміну «гарантія». Це поняття охоплює сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод, усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення

[4, с. 108].

На думку С. С. Алексєєва, гарантіями є «умови й особливі юридичні механізми, покликані забезпечити фактичну реалізацію законоположень» [5, с. 97]. Як «засоби, за допомогою яких втілюється, охороняється, а у випадках порушення відновлюється режим законності» визначає юридичні гарантії.

На думку А. Ф. Нікітіна, гарантії прав та свобод – це обов'язки держави захищати людину, створювати правові, соціальні і культурні умови для реалізації її прав і свобод, а також діяльність міжнародних і державних організацій щодо захисту прав людини [6, с. 88].

Гарантії, вважає О. С. Мордовець, являють собою соціально–політичне та юридичне явище, яке характеризує три складові:

1) пізнавальну, яка дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави;

2) ідеологічну, використовувану політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей всередині країни та за її межами;

3) практичну, що визнається як інструментарій юриспруденції, передумова задоволення соціальних благ особи [7, с. 120].

Виходячи з цього, автор визначає гарантії як систему соціально–економічних, політичних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод, інтересів. Однак, не можна повністю погодитись з думкою цього автора у зв'язку з тим, що необхідно врахувати четверту складову цього соціально–політичного та юридичного явища, а саме – психологічну, оскільки отримавши юридичне закріплення в нормах законодавчих актів, гарантії сприяють розумінню захищеності людиною своїх прав та свобод, створюючи психологічну впевненість людини.

На думку І. М. Погрібного, гарантіями є система соціальних умов і спеціальних засобів, за допомогою яких здійснюється життя в суспільстві [8, с. 97]. Кожна демократична держава прагне побудувати цілісну систему гарантії реалізації прав і свобод своїх громадян, оскільки саме вони забезпечують реальну можливість використовувати надані законом права і свободи. О. Ф. Скакун під гарантіями прав, свобод та обов'язків людини та громадянина розуміє систему соціально–економічних, політичних, юридичних умов, способів та засобів, які забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Коли немає гарантії, то права, свободи та обов'язків людини і громадянина приймають форму «заяв про наміри», які не мають ніякої цінності ні для особистості, ні для людства [9, с. 164].

Подібне визначення можна зустріти й у М. І. Матузова та О. В. Малько, яке зводиться до того, що гарантії основних прав і свобод громадян є системою норм, принципів, умов і вимог, які забезпечують додержання прав, свобод і законних інтересів громадян [10, с. 102]. Також існує думка, що гарантії – це відповідні умови і засоби, що сприяють перетворенню в життя проголошених прав, свобод та обов'язків [11, с. 67]. Аналізуючи всі ці поняття

гарантії, слід зробити висновок, що в літературі можна зустріти найрізноманітніші ознаки, що складають їх основу: «засоби», «заходи», «механізм», «норми права», «умови», «обов'язки держави», «система умов, способів, засобів». Всі ці думки слухні і мають право на існування, однак слід виділити загальні, спільні риси всіх формувань. Спільним є те, що гарантіями є: 1) умови, за яких всебічно реалізуються права і свобода особи; 2) система засобів, за допомогою яких забезпечується охорона прав і свобод особи.

Отже, під гарантіями автори розуміють систему умов і засобів, за допомогою яких забезпечується додержання прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина. Відносини у суспільстві за своєю сутністю забезпечуються не одним видом гарантії, а значною їх сукупністю, які утворюють відповідну систему умов і засобів (гарантії), що забезпечують задоволення прав та інтересів людини.

Основною функцією системи гарантії є виконання зобов'язань державою та іншими суб'єктами в сфері реалізації прав особистості. Об'єктом гарантії виступають суспільні відносини, пов'язані з охороною та захистом прав людини, задоволенням майнових й немайнових інтересів громадян. Поняття гарантії відбиває досконалість законодавчої техніки, різноманіття форм мови закону.

Також можна підкреслити, що в даний час загально визначеними є виділення в системі гарантії двох її груп:

- загальні (економічні, політичні, ідеологічні, соціальні, організаційні);
- спеціальні (юридичні чи правові) [12, с. 55].

Структура юридичних гарантії включає в себе, по-перше, юридичні акти, тобто закони, підзаконні та інші нормативні акти, які містять норми про права і свободи людини, по-друге, організаційно-правову діяльність суб'єктів права, по-третє, спеціальні гарантуючі методи впливу на суспільні відносини, тобто правотворчі, правореалізуючі та контрольно-наглядові процеси, спрямовані на забезпечення прав і свобод людини [8, с. 97]. В. М. Скобелкін, який вважає, що юридичні гарантії – це правові та організаційно-правові засоби і способи, за допомогою яких забезпечується реалізація прав та виконання обов'язків, передбачених законодавством. Вони представляють собою складну систему взаємодіючих елементів, що дозволяють організувати різностороннє забезпечення, яке охоплює різні стадії реалізації прав та обов'язків, захист від посягань, поновлення порушених юридичних прав [7, с. 14]. Як зазначається в правовій літературі право і законність покликані забезпечити правомірність дій суб'єктів, а не тільки попередити чи покарати винних у порушенні закону.

Це в повній мірі відноситься до юридичних гарантії, які мають забезпечити дійсну реальність проголошених державою прав та свобод особистості, і досягають цього результату, перш за все, шляхом надання юридичних засобів, забезпечуючи найбільш повне здійснення прав і свобод громадян. Адже реалізація прав і свобод буде найбільш ефективною тоді, коли в нормах права будуть ясно і чітко визначені межі прав і свобод, основи їх виникнення

та порядок реалізації, а не тільки регламентація порядку і форми її охорони та захисту [13, с. 27].

Таким чином, підтримуючи зазначених авторів, вважаємо, що нерозривно пов'язані з державою, юридичні гарантії, знаходять своє відображення у правових актах, які приймаються державними органами і являють собою сукупність умов та спеціальних правових способів і засобів, які визначають умови і порядок реалізації безперечного здійснення прав і свобод особи, а також їх охорону, захист і відновлення у разі порушення.

Крім того, слід зауважити, що реальне здійснення трудових прав і виконання обов'язків працівників, як основних суб'єктів правовідносин у сфері праці, залежить від усієї сукупності юридичних гарантії, передбачених у нормах трудового права.

До них відносяться гарантії:

- трудових прав і обов'язків на стадії виникнення трудових і похідних від них правовідносин;
- забезпечення втілення прав та обов'язків у процесі реалізації трудових правовідносин та правовідносин-супутників;
- припинення трудових правовідносин з працівниками;
- забезпечення відновлення порушених прав [8, с. 36].

У трудовому законодавстві слову «гарантія» надається різне значення.

Найголовніші з юридичних гарантії знаходять своє відображення у Конституції України та Кодексі законів про працю, де є спеціальна глава VIII «Гарантії та компенсації». У більшості статей значної глави термін «гарантія» вживається як синонім до слів «забезпечення» і «збереження».

Так, наприклад у ст. 122 КЗпП зазначається: «При направленні працівників для підвищення кваліфікації з відривом від виробництва за ними зберігається місце роботи (посада) і проводяться виплати, передбачені законодавством». Стаття 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» встановлює, що державні соціальні гарантії – це мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [10, с. 11].

Таким чином, аналізуючи зміст викладених статей нормативних актів, можна зробити висновок, що, по-перше, гарантії встановлюють за працівниками збереження певних правових повноважень, виплат, пільг у тих випадках, коли працівник у звичайних умовах тимчасово не виконує чи не отримує встановлених цим правовим повноваженням юридичних обов'язків, покладених на нього як на сторону трудових правовідносин. По-друге, сучасний стан аналізованих нами питань дозволяє нам впевнено говорити про те, що зараз в

Україні вкрай необхідно законодавцю звернути особливу увагу на проблему юридичних гарантії реалізації прав працівників фермерського господарства. Якщо нашою державою не буде запропонована своєрідна система гарантії [14] цьому колу працівників саме цієї сфери, на нашу думку, Україна не зможе знайти своє місце серед розвинених країн світового співтовариства. Тому, необхідно вистроїти певну конструкцію гарантії з урахуванням загальноєвропейських та світових стандартів, які вдало вже апробовані та можуть бути частково або повністю (з урахуванням вітчизняних особливостей) залучені з метою відстоювання усіх прав та гарантії працівників фермерських господарств. Це у свою чергу надасть певний стимул для подальшого розвитку вітчизняного трудового законодавства та, окрім іншого, впевнено обґрунтує обраний Європейський шлях розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стичинський Б. С., Зуб І. В., Ротань В. Г. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю: 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: А.С.К. – 2001. – 536 с.
2. Лагутіна І. В. Форми захисту трудових прав працівників. Монографія. Одеська юридична академія / І.В. Лагутіна. – Одеса. – Фенікс. – 2007. – 314 с.
3. Скобелкин В. Н. Юридические гарантии трудовых прав наемных работников // Культура, демократия и право. – Новосибирск, 1996. – 274 с.
4. Шамшина І. І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин: [монографія] / І. І. Шамшина. – Луганськ: Література, 2010. – 316 с.
5. Алексеев С.С. Общая теория права: учебн. / С.С. Алексеев. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект. – 2008. – 424 с.
6. Словарь-справочник по праву / Сост. А.Ф. Никитин. – М.: «Акалис», 1995. – 140 с.
7. Мордовец А.С. Гарантии прав личности: понятие и классификация / А.С. Мордовец / Теория государства и права: курс лекций. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 2000. – 728 с.
8. Погребной И. М., Шульга А. М. Теория права: Учебное пособие. – Харьков: Ун-т внутр. дел, 1998. – 148 с.
9. Скакун. О. Ф. Теория государства и права: учебник / О.Ф. Скакун. – Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
10. Теория государства и права : курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М.: Юрист, 1997. – 672 с.
11. Бородин І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: моногр. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. – 220 с.
12. Ярошенко О. Щодо дискримінації в реалізації права на працю. // Право України. – 2000. – №7. – С. 54-56.
13. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс: підр. /О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 276 с.
14. Данышина К. С. Проблемы фермерского хозяйства в Украине: правовая регламентация трудовых отношений та перспективы их развития / К. С. Данышина // Зб. наук. праць Харківського нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди, серія «Право», 2010, вип. 14. – С. 91-97.